

Authority, Custom, and Canonical Texts

Living the Halachic Process: Eretz Hemdah Institute – Introduction Section 5, The Process of Halacha – Approaches Toward Rendering Halachic Rulings

1. Absorbing the Details of the Question and its Background
2. Identifying the Halachic Issues
3. Research and Appraisal of the Halachic Issues
4. Translation the Halachic Indications into a Ruling

Shulchan Aruch, Rama, and Maharshah

בית יוסף הקדמה

...ואם יאמר אדם בכל דין שיצטרך לחקור שרשו ומוצאו בדברי הגמרא והמפרשים והפוסקים כולם יכבד הדבר עליו מאד. כל שכן כי ילאה למצוא הפתח לדעת מקום הדין בתלמוד. כי עם היות שזיכנו הקדוש ברוך הוא לביאור הרב המגיד ז"ל ולחיבור רבינו ירוחם המורים לנו מקומות הדינים בתלמוד. המעיין בהם יבחין ויכיר חסרונו אם לא יהיה לו היקף גדול בתלמוד. וגם במקומות רבים יחפש ולא ימצא בדבריהם מורה מקום לאותו הדין. אם מגיד המשנה להיות הדין ההוא שלא על פי גירסת הרמב"ם ז"ל או שטתו. ואם רבינו ירוחם להיותו מקצר לפעמים מלהביא כל הדיעות הנאמרות בדין ההוא. אם להיותו כותב המורה מקום בקצת מקומות דרך כלל והמקום שמורה אליו הדין ההוא אינו חוזר אלא לחלק או חלקים מהכלל ההוא ולא לשאר. וילאה המעיין לבקש כל החלקים במקום ההוא אשר הורה אליו ולא ימצא. והגם כי ידע מקום הדין בגמרא יצטרך לעיין כל הסוגיא ההיא עם פירושי רש"י ותוספות ואח"כ לעיין בדברי הר"ף והרא"ש והר"ן והמרדכי ואח"כ לעיין בהרמב"ם ושאר פוסקים וגם בדברי תשובות הגדולים הנמצאות אצלו לדעת אם הדין ההוא מוסכם מהכל או אם יש בו מחלוקת וכמה מחלוקות בדבר וכדברי מי ראוי להכריע. וזה דבר מבואר בעצמו שהוא דבר שאין לו קצבה:

ואם בדין הבא ליד האדם כך במי שרוצה לידע שרשי כל הדינים על בוריים ולהקיף דברי כל החולקים בהם וחלוקי דברי כל אחד ואחד מהם על אחת כמה וכמה שיבצר ממנו. שאפילו יעיין בכל דין ודין דברי הגמרא והמפרשים ודברי כל הפוסקים שהוא טורח גדול מאד השכחה מצויה באדם ומה גם בדברים רבי ההסתעפות ונמצא יגע לריק ח"ו: ואם יאמר אדם לבחור בספרי הקוצרים כסמ"ק והאגור והכל בו. באמת שזו דרך קצרה וארוכה כי מעולם לא יוכל לדעת שום דין כהלכתו....

על כן אני הדל באלפי יוסף במוהר"ר אפרים במוהר"ר יוסף קאר"ו זלה"ה קנאתי לה' צבאות ונערתני חצני לסקל המסילה והסכמתי לחבר ספר כולל כל הדינים הנוהגים בביאור שרשיהם ומוצאיהם מהגמרא עם כל חילוקי סברות הפוסקים איש לא נעדר. ולא ראיתי לעשות ספר זה חיבור בפני עצמו כדי שלא אצטרך לכפול ולכתוב דברי מי שקדמני ולכן הסכמתי לסמכו לאחד מהפוסקים המפורסמים. ועלה בדעתי לסמכו לספר הרמב"ם ז"ל להיותו הפוסק היותר מפורסם בעולם. וחזרתי בי מפני שאינו מביא אלא סברא אחת והייתי צריך להאריך ולכתוב סברות שאר הפוסקים וטעמם. ולכן הסכמתי

לסמכו לספר ארבעה טורים שחבר הרב רבינו יעקב בן הרא"ש ז"ל כי הוא כולל רוב דעות הפוסקים: נמצא שמי שיהיה ספר זה לפניו יהיו סדורים לפניו דברי התלמוד עם פירושי רש"י והתוספות והר"ן ופסקי הר"ף והרא"ש והמרדכי והרמב"ם והגהותיו ומגיד משנה ורבינו ירוחם וספר התרומה ושבלי הלקט והרוקח ושערי דורא וספר התשב"ץ וספר העיטור ונמקי יוסף וסמ"ג וסמ"ק וארחות חיים ותורת הבית והגהות אשירי וספר המנהיג והאגור וספר בעלי הנפש להראב"ד ותשובות הרא"ש והרשב"א והר"י בר ששת וה"ר שמעון בר צמח ומהר"י קולון ותרומת הדשן. כל דבריהם מבוארים היטיב. ובקצת מקומות מאמרי הזוהר:

ולהיות כי כבר נודע שהרא"ש והמרדכי וסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה והגהות מיימון כולם נמשכים אחר דברי התוספות על הרוב לכן אם בקצת מקומות לא אכתוב דעתם אל יחשדנו שומע כי כשאני כותב דעת התוספות איני צריך לכתוב דעת הקדושים הללו שסתמם כפירושם....

ולכן הסכמתי בדעתי כי להיות שלשת עמודי ההוראה אשר הבית בית ישראל נשען עליהם בהוראותיהם הלא המה הר"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל אמרתי אל לבי שבמקום ששנים מהם מסכימים לדעת אחת נפסוק הלכה כמותם אם לא במקצת מקומות שכל חכמי ישראל או רובם חולקין על הדעת ההוא ולכן פשט המנהג בהיפך:

ומקום שאחד מן הג' העמודים הנזכרים לא גילה דעתו בדין ההוא והשני עמודים הנשארים חולקין בדבר הנה הרמב"ן והרשב"א והר"ן והמרדכי וסמ"ג ז"ל לפנינו אל מקום אשר יהיה שמה הרוח רוח אלה"ן קדישין ללכת נלך כי אל הדעת אשר יטו רובן כן נפסוק הלכה:

ובמקום שלא גילה דעתו שום אחד מן הג' עמודים הנזכרים נפסוק כדברי החכמים המפורסמים שכתבו דעתם בדין ההוא. ודרך זו דרך המלך נכונה וקרובה אל הדעת להרים מכשול: ואם בקצת ארצות נהגו איסור בקצת דברים אף על פי שאנו נכריע בהפך יחזיקו במנהגם כי כבר קבלו עליהם דברי החכם האוסר ואסור להם לנהוג היתר כדאיתא בפרק מקום שנהגו

דרכי משה הקצר הקדמה

ולעולם שויתי נגד עיני דברי הקדמונים, דברי הגמרא והגאונים, ור"ף והתוספות והרמב"ם הפוסקים הראשונים, והמרדכי והאשירי והטור המה האחרונים, כי המה באו לפני ולפנים, ובראש כל המחברים המה נמנים. ואף כי המה הפוסקים שפשוט בכל הגולה, וזאת תורת העולה על לבי בראשונה, להורות אחר דבריהם לעדת מי מנה. וכאשר פסקתי מהם לפעמים דברים ברורים, באו אחרים עם מגילות סתרים, והראו מתוך תשובת החכמים אשר אחריהם אנחנו נגררים, הסגנים והחורים, כתשובת הרא"ש והרשב"א ומהר"ק וריב"ש ומהרא"י שהמה האורים הגדולים אשר עיני האנשים מאירים, ולבות האנשים מתרדמתן מעירים, ואם המה בני אנשים אנחנו נגדם כחמורים, גם דברי מהר"ו ומהר"ל ומהר"ב שהמה המורים, בהרבה סייגות ומנהגות מחמירים, וע"י זה דברי על פי הקדמונים היו שבורים, ונחשבת עם חבירי כבוערים, ולא היה לי תחבולה להנצל, בעיון כל דבריהם שארכו כמאצל לאצל, וכי המלאכה מרובה בימים מעוטים ואני הפועל עצל, ואף אם אתעייף בהם עיני ואשכחם כמימא לטיגנא, ושמועתן איננה....

השנים שהוספתי על דבריו כמה וכמה, ופרצתי נגבה וימה, בדברי הראשונים והאחרונים הלא לאלקים פתרונים, ועם החכמה שכנתי ערמה עם נבונים, ובין שולי מעילי תליתי הפעמונים, כדרך שאמרו (ב"מ פה ב) איסתרא בלגינא קש קש קריא, ותשובתן בצדן מאמרם אל תהי ראש לשועלים והוי זנב לאריה, ועוד כתבתי הרבה תשובות גאונים, ותשובות אחרונים כתשובת מהר"ו ודברי האיסור והיתר הארוך אשר לא יזבו מימיו, והמחבר בית יוסף לא ראן מימיו, ואף כי לפעמים כתב דברים שאין הדעת סובלתן, וכפי הנראה לעניות דעתי פוסלתן.

השלישית והוא העיקר, והוא התכלית המבוקש בזה המחקר, כי ידוע שהרב המחבר בית יוסף, בטבעו אל הגדולים נכסף, ופסק הלכה בכל מקום על פי שני ושלושה עדים, המה הגאונים הנחמדים, הר"ף והרמב"ם והרא"ש בכל מקום ששנים מהם לדעת אחת נצמדים, ולשאר רבונתא אדירי התורה לא חש עליהם, רק במקום גדולים עמד לפסוק הלכה כדברי שניהם, ואף כי הם קמאי ולא בתראי ולא חש לדברים שצווחו בו קמאי דקמאי, הלא הר"ף שפסק סוף פ"ב דעירובין והסכימו עמו רבים לפסוק הלכה בכל מקום כבתראי ולא לחוש לדברי קמאי, ואפילו במקום הרב אצל התלמיד, וכן פסקו האחרונים תמיד, ובראשם מהר"ק ומהרא"י בתשובותיהן הנעימות, אשר בהן האירו כל מחשך וגילו כל תעלומות, וע"י זה הדבר סתר כל המנהגים אשר באלו המדינות, אשר רובם בנויים על הכלל הזה בפשיטות ותמימות, ואין מפקפקים אחר דבריהם, ולכן לא ארצתי ג"כ לחלוק עליהן, וכתבתי אצל כל דבר הכי נהוג, וטעמי ונמוקי עמי. וכל דבר כתבתי עליו שם אומרו אם לא אמרתי מעצמי, ואז כתבתי נראה לי להיות נקרא בשמי, ואם באולי טעיתי אתי תלין משוגתי, ולא יהא נתלה באחרים סרחוני ושגגתי.

ואף כי בעל המחבר בעצמו נטה מזה הכלל, אשר בהקדמתו כלל, ועל פי שנים יקום דבר, ואביא שני עדים לראיה ומהם אדבר, כי באורח חיים ריש סי' רנ"ט (ד"ה מוכין) וסוף סי' רצ"ט (ד"ה אסור) פסק דלא כוותיהו (גם בחושן משפט סימן ש"י (סעיף ב')) לא פסק כר"ף ורא"ש רק כהרמב"ם וסתר כללו שכלל בהקדמתו שסומך עליו הרב המחבר) ומדבהא מודה מר אפשר דגם במילי אחריני לא אזלינן בתרייהו, וכן כתב מהר"ו בתשובה סי' קע"א דעל הרוב פוסקים ע"פ התוספות ומהר"ם וראב"ה, וכן מרגלא בפומי דאינשי לפסוק כדברי המרדכי ואשיר"י ובעל הטור ר' יעקב ב"ר אשר, ובדרך זה הלכתי, ושאר הנחת...

ים של שלמה מסכת בבא קמא הקדמה

ובגלל הדבר לא יכולתי להתאפק ולמשול ברוחי, מלעשות ספר וחיבור, אף שאין קץ, כמו שנזכר, והזהיר החכם. מ"מ צוקי העת, והירוס דעת המחלקים כמבואר, הביאני הלום, להעלות בספר, ושמתי לבי לתור בחכמה, ולחקור אחר שורש העניין. והעבודה, שלפעמים שבוע אחד ישבתי משתומם בדמיון השכל, עד שיגעתי ומצאתי שורש הענין, ואז כתבתי בספר. וזו היא שיטתי, להביא כל הדיעות, בין הקדמונים, בין האחרונים, ולא נשאתי פנים לשום מחבר. אף שהדור שלפנינו לעת הדין, מרוב חולשת ורפיון ידם, אין יכולת בשכלם להשיג, שגדול אחד מן המחברים יטעה בדמיונו, וסוברים מה שכתב בכתב ישן אין להרהר אחריו, ואין נותנים טעם, אלא לסתור דברי חבירו. וכל מה שיוצא מפי אדם, אפילו הוצק חן בשפתים, ופיו מפיק מרגליות. אפילו הכי אומרים מה גברא מגוברין. הלא יש גם לנו לשון למודים, ויד ושם בתלמוד כמותו.

משנה ברורה סימן רסז ס"ק ג

(ג) ובפלג וכו' - משמע מדברי המ"א דאפילו הנהגין להתפלל מעריב בזמנה מותרים להתפלל בליל שבת מבע"י ובלבד שיהיה מפלג המנחה ואילך דכיון דמצותה להוסיף מחול על הקודש וכבר קבל שבת עליו יכול לסמוך על דעת הסוברים דהוי כליה לענין תפלה אך הנהוג כן יזהר עכ"פ בע"ש להתפלל מנחה קודם פלג המנחה כדי שלא יהיה תרתי דסתרי אהדי [היינו דלדעת ר' יהודה בגמרא זמן מנחה נמשך רק עד פלג המנחה ומשם ואילך הוא זמן תפלת ערבית ולדעת רבנן זמן מנחה הוא עד סוף היום וזמן מעריב הוא בערב] וי"א דבצבור יש להקל להתפלל מעריב מבע"י אף אם התפלל מנחה אחר פלג המנחה ונ"ל שאין לסמוך על זה רק כשהוא מתפלל מעריב עכ"פ בבין השמשות ובשעת הדחק אבל לא כשהוא עדיין ודאי יום וק"ש יחזור ויקרא כשהוא ודאי לילה ועיין בבה"ל:

ביאור הלכה סימן רסז

* ובפלג וכו' - עיין במ"ב במש"כ וי"א דבצבור וכו' הוא מדה"ח שכתב דבצבור יש להקל מטעם כיון דבשאר מקומות נוהגין להקל בזה גם בחול וכמש"כ המ"א בסימן רל"ה מטעם שטרחה לאספם פעמים ולקבצם עכ"פ יש להם לסמוך על האי טעמא בערב שבת עכ"ל. ומה שכתבנו שאין לסמוך וכו' הוא משום דכל האחרונים לא הזכירו קולא זו וטעמם הוא כיון דאנן נהיגין בשאר ימות החול להתפלל בזמנה כדיון משום שאין לקולא זו מקור מן הש"ס איך נסמוך על קולא זו בשבת. ומה שכ' דבבה"ש יש לסמוך להקל בשעת הדחק עיין בסימן תפ"ט סק"ו במ"א לענין ספירה ועיין לעיל בסימן רס"א בבה"ל ד"ה ושעור זמן. אך לענין ק"ש שהוא דאורייתא בודאי צריך מן הדין לחזור ולקראה בשעה שהוא ודאי לילה וכנ"ל בסימן רל"ה ס"א:

ערוך השולחן אורח חיים סימן רסז

סעיף ג: ואח"כ מתפללין מעריב וכתבו הטור והש"ע דמקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול וכ"כ הרמב"ם בפ"ג [הל' ז'] מתפלה ומפגל המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית והיינו שעה ורביע קודם השקיעה ואף שבחול מתפלל באותו זמן מנחה מ"מ בע"ש יכול להתפלל אז ערבית ואין זה כסתרי אהדדי דמפני תוספת שבת יכול לעשות כן וגם יש טעם גדול בדבר להקדים ערבית של שבת דהנה תפלת ערבית תקנו כנגד אברים ופדרים שהקריבו בלילה מתמיד של בין הערבים ועתה הרי אסור בלילה להקריבן כדכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת [שבת ק"ד]. וא"כ בהכרח שהקריבו האברים והפדרים מבעוד יום ולכן גם התפלה שכנגדן ביום [מג"א סק"א] אמנם המנחה של ע"ש בהכרח שיתפלל קודם פלג המנחה דביום אחד א"א לעשות תרתי דסתרי ויש מי שאומר דבציבור גם בכה"ג מותר [דרך החיים]: סעיף ד: מיהו עכ"פ חזינן דרבתינו הקדמונים צוו לנו להקדים תפלת ערבית מבעוד יום וגדר גדול הוא לשבת להחמין ונשים ועמי הארץ שעיינם רק אל זמן התפלה בבהכ"נ ואם יאחרו להתפלל בבהכ"נ הרבה הרבה בכל עיר ועיר שידליקו נרות אחר השקיעה כאשר עיינו רואות ואזנינו שומעות לדאבון לבבינו בכמה עיירות גדולות וקטנות שמאחרים להדליק נרות ובאים לידי חילול שבת רחמנא ליצלן מהאי עונשא רבה וחוב קדוש על הרב והיריאים שבעיר להתפלל מבעוד יום למען למנוע חילול שבת קדש ויש שמתאמצים להתפלל ערבית בזמנה בשבת ועתידים ליתן את הדין דידוע שבה תלוי שלא יחללו שבת בעיר והמזרז בהקדמת כניסת שבת זכות שבת קדש תגן עליו וכבר הארכנו בזה בכמה מקומות מפני שידוע לנו שהקדמת התפלה מעמדת השבת וקדושתה על מכונה

שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ד סימן כב

עמידת העם בקריאת עשרת הדברות מע"כ בני חביבי הרה"ג מוהר"ר דוד פיינשטיין שליט"א.

הנה בדבר עמידת העם בשעת עשרת הדברות שנהגו שיש מפקקים מהא דאיתא בברכות דף י"ב ע"א דאר"י אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות עשרת הדברות בק"ש כמו במקדש אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינים ופרש"י שלא יאמרו לע"ה אין שאר תורה אמת ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הקב"ה ושמעו מפיו בסיני שלכן הרי כשעומדין בשעת עשרת הדברות ויושבין בשעת כל הקריאה ג"כ יבואו לומר כן, ואם היא קושיא אין התירוץ שהבאת מלקוטי מהר"ח מחמת שאיכא טעם לעמוד לזכר ויעמדו מרחוק שהיתה בשעה זו, כלום דהא גם בקריאת עשרת הדברות איכא טעם גדול לאומרן בק"ש אבל חששו לאמירת המינים שאינו בשביל זה אלא שרק אלו לבד הוא אמת, ומה שכתב שמאחר שקורין ג"כ יתר התורה רק עומדים בעשרת הדברות ליכא כל כך חשש הוא טעם דחוק, דהא התם הרי קורין גם פרשיות דק"ש וציצית ושיון כמו עשרת הדברות בלא שום שינוי ומ"מ יאמרו דעשרת הדברות לבד אמת, כ"ש בקריאת התורה שעושיין שינוי שיש לחוש שהשינוי הוא שיאמרו המינים דלכן מכבדין קריאה זו משום דרק עשרת הדברות הוא מן השמים והשאר משה בעצמו אמרן. אבל מה שאתה מתרץ מחמת שנהגו לעמוד גם בשירת היס בפ' בשלח ובשביעי של פסח שמזה רואין שאיכא עוד דברים שעומדים אף שלא שייך שם דברי המינים יבינו שהוא מטעם אחר הוא תירוץ נכון.

אבל לע"ד אין זה בכלל קושיא דבשביל חששא בעלמא שמא יאמרו המינים לע"ה לא היו אוסרין מלקרא עשרת הדברות דהוא דבר שלא בנקל יכולין להטעות אף לע"ה כי מובן הטעם מה שהיה ראוי לקראם בכל יום יותר משאר פרשיות כדכתב הרמב"ם בפירוש למשנה בתמיד רפ"ה לפי שהם עיקר הדת וראשיתו, שלכן חזינן שלא בטלו מלומר במקדש, משום שבמקדש שאיכא תמיד כהנים יראי ה' בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם שכולם יראי ה' וגם תמיד נמצאים שם הסנהדרין מג' בתי הדינים לא יוכלו המינים להטעותם כי יש להם לשאול תיכף ויבטלו דברי המינים, ורק במה שאמרו במקדש תחלה בברכה עד העולם ולא הזכירו עולם השני יכלו המינים להטעות לע"ה אף במקדש מהשמטת הזכרת עולם השני, אבל במה שקורין עשרת הדברות יותר אין מקום לטעות כלל שלכן לא יכלו להטעות במקדש, ומצד זה התקינו תחלה גם בגבולין עיין בתפא"י בתמיד שם דכך היתה התקנה אף בגבולין לקרות בכל יום עשרת הדברות קודם ק"ש, אולי מקורו הוא מלשון שכבר בטלום דלא שייך לשון בטול על מה שלא היה כלל, ומפרש לשון אף בגבולין בקשו לקרות כן שהיה זה אחר זמן גדול משבטלום שרצו עוד הפעם להנהיג שראו שאין לחשוש בזה שוב, ואמר ר"י אמר שמואל שכיון שכבר בטלום מחמת שבגבולין היו מקומות שלא נמצאו ת"ח והטעו המינים את ע"ה אין להנהיג כהא דחוששין לשמא יחזרו לקלקולם, ולכן בעובדא זו שנהגו לעמוד בעת קריאה זו מפני שזה זכו כל ישראל בעצמן לשמוע מפי הקב"ה בעצמו שזה דבר היותר גדול לחשיבות ישראל דבשביל זה הוצרכו לכל הכנות /הכונות/ דטהרה, שהוא דבר המובן לכל אדם אף שאפשר אולי לחוש לתרעומת המינים בסברא בעלמא אין להקפיד בשביל זה כל זמן שלא אירע שהמינים יטעו את הע"ה לומר כן, וכיון שזהו ענין אחר אינו בכלל מה שבטלו הקריאה דלפ"ז אין לדמות מלתא למלתא בסברות אלא אין לך בו אלא מה שנאסר כבר ולא למילף מזה דבר חדש, לכן נראה דאין לשנות מן המנהג, והוא ככל מנהג שאף אלו שבאים ממקום שלא נהגו כן אסור מדין אל ישנה אדם מפני המחלוקת שתנן בפסחים דף ע"ב וגם צדקת בזה שיחידים שישבו שיש בזה דמיון להא דבטלו מלקרות לא יתקנו כלום במה שישבו דהרי אם גם בזה שייך חשש תרעומת המינים הרי יהיה זה מצד רוב העם ואם הוא שלא יהיה מסייע בזה אין לו עצה אלא לעמוד בשבת זו בכל הקריאה, אבל אדרבה לדינא אסור לשנות ממנהג הצבור כדלעיל וכדכתבתי. אביך אוהבך בל"ג, משה פיינשטיין.

שו"ת יחוה דעת חלק א סימן כט

שאלה: הנהגים לעמוד על רגליהם בעת קריאת עשרת הדברות בחג השבועות, האם יפה עושים על פי ההלכה, וראוי לנהוג כמנהגם, או לא?

תשובה: במסכת ברכות (דף יב ע"א) נאמר: בקשו חז"ל לקבוע אמירת פרשת עשרת הדברות בבתי הכנסת בכל יום ויום, ולמה לא קבעוה, מפני תרעומת המינים. ופירש רש"י: כדי שלא יאמרו המינים לעמי הארץ שאין שאר התורה אמת, ושההוכחה לכך, שהרי אין קוראים בכל יום אלא עשרת הדברות שאמר הקב"ה ושמענו מפיו בסיני. וכן הוא בירושלמי (ברכות פרק א' הלכה ה'): מפני טענת המינים שלא יהיו אומרים אלו לבדן ניתנו למשה בסיני. ובשור"ת הרשב"א ח"א (סי' קפ"ד) כתב, שאלתם עוד, מהו לומר עשרת הדברות בשחר בבית הכנסת, לפי שיש אנשים שרוצים להנהיג כן בצבור, תשובה: אסור לעשות כן, ואע"פ ששינוי בתמיד (לב ע"ב), אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת, והם בירכו, וקראו עשרת הדברות, שמע, והיה אם שמוע, כבר בטלוח מפני תרעומת המינים. כדאיתא בברכות (יב ע"ב) = עיין שם באורך = ע"כ. (וכן הוא בתשובת הרשב"א ח"ג סימן רפ"ט). ובטור או"ח (סי' א') כתב, וטוב לומר פרשת העקדה ופרשת המן ועשרת הדברות. והקשה על זה מרן הבית יוסף, שהרי אמרו בברכות (יב ע"א) שביטלום מפני תרעומת המינים. ותיירץ, ש"ל שדוקא בצבור יש למנוע אמירת עשרת הדברות בכל יום, אבל ביחיד שאין בזה משום תרעומת המינים טוב לאומרם, כדי לזכור מעמד הר סיני בכל יום ע"כ. ולפי זה נראה שאין ראוי לעשות בצבור עדיפות כל שהיא לפרשת עשרת הדברות יותר משאר קריאת התורה, כדי שלא לתת פתחון פה למינים, ומכיון שאנו נוהגים לשבת בעת קריאת ספר תורה, וכמו שפסק מרן בשלחן ערוך /א"ח/ (סי' קמ"ו סעיף ד'), אין ראוי לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות, מהטעם הנ"ל.

והרמב"ם בתשובה (הוצאת פריימן, ירושלים תרצ"ד, סי' מ"ו) נשאל: אודות מה שהורה חכם אחד שכל איש אשר יעמוד בעת קריאת עשרת הדברות ראוי לגעור בו, לפי שמעשה זה מדרכי המינים הוא, שאומרים שיש יתרון לעשרת הדברות על שאר פרשיות התורה, וכל דבר שיש למינים פתחון פה עליו חוץ מדעת רבותינו ז"ל, ראוי לנו לפרסם המחלוקת עליהם, וכמו שאמר (ביומא ב ע"א), מטמאים היו את הכהן השורף את הפרה להוציא מלבן של צדוקים. וחכם אחד נחלק עליו, והביא ראיה מאנשי בבל שהיו נוהגים לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, וחזר והשיב החכם הראשון, שאין ראיה ממנהג בבל, ששורה הדבר היה מפני שהיו מזמינים את הראש - מתיבתא לעלות לתורה ולקרות עשרת הדברות, והקהל היו עומדים לכבודו, והרואים את מנהגם נשתבשו וחשבו שעומדים מפני קריאת עשרת הדברות. והשיב הרמב"ם, שהוראת החכם הראשון היא הנכונה וראיותיו כולן אמתיות, ושכל מקום שמנהגם לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות ראוי למונעם מזה, בהיות שמגיע מזה הפסד אמונתנו, שיבואו לחשוב ולהאמין שיש יתרון לעשרת הדברות על שאר התורה, וזה דבר קשה עד מאד, שהאומר אין תורה מן השמים אין לו חלק לעולם הבא, כמבואר במשנה בסנהדרין (דף צ ע"א). ואין הבדל בין מי שמכחיש את התורה בכללה, לבין המכחיש פסוק אחד מן התורה, וכמבואר בגמרא שם /סנהדרין/ (דף צט ע"א), שהאומר כל התורה מן השמים, חוץ מפסוק זה שמשה מפי עצמו אמרו, אין לו חלק לעולם הבא. ולכן ראוי לסתום כל הפתחים המביאים לאמונה רעה זו. ולכן בטלו קריאת עשרת הדברות בכל יום, מפני תרעומת המינים. ומה שטען החכם האחר שאנשי בבל נוהגים לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, אין טענה זו כלום, לפי שאם נראה אנשים בריאים וחולים, לא נחלה אנחנו את הבריאים כדי שיהיו שוים לחולים, אלא נשתדל להברות את החולים להשוותם לבריאים. עד כאן דברי הרמב"ם. (וראה עוד במילואים שבסוף שור"ת הרמב"ם עמוד שנט"ו). והגאון מהריק"ש בשור"ת אהלי יעקב (סי' ל"ג) העתיק תשובת הרמב"ם הנ"ל מכתב יד בלשון ערבית ע"ש. אמנם הגאון רבי שמואל אבוהב בשור"ת דבר שמואל (סי' רע"ו), העלה לקיים מנהג העומדים בעת קריאת עשרת הדברות, וכתב לחלק בין מה שאמרו בברכות (יב ע"א) הנ"ל, לנידון שלנו, שבנידונו אין כאן מקום למינים לרדות, כיון שהכוונה מפורסמת וגלויה לכל לתת אל לבנו דרך קימה שיש בה הידור כאילו הקבלנו פני שכינה במעמד הגדול והנורא ההוא, כמו שנאמר, ויתיצבו בתחתית ההר. ...

ועינא דשפיר חזי למרן החיד"א בספר טוב עין (סי' יא), שנשאל על מקומות שנהגו לעמוד בקריאת עשרת הדברות, אם אין בזה חשש תרעומת המינים, והשיב, שמכיון שקוראים בספר תורה בכל שבת ויום טוב, ואף ביום חג השבועות שקוראים עשרת הדברות קוראים גם חלק מפרשת יתרו, מוכח שהכל אמת, אלא שעומדים בקריאת עשרת הדברות, להיות יסודי התורה ונכתבו בלוחות הברית, והקב"ה אמרם לכל ישראל. ויחדר כל העם וינועו ויעמדו מרחוק. ולכן עושים זכר בקימה בעת אמירתם, ואין בזה משום תרעומת המינים. וכעין מ"ש המטה יהודה (סי' א' סק"ו) הנ"ל. לפיכך מאחר שנהגו כל העם במקומות ההם לקום ב' הדברות, חייבים הכל לעמוד, ואין שום אחד רשאי להשאר יושב, שאע"פ שאין חיוב מן הדין לקום, כיון שנהגו שם כל העם לעמוד נעשה חיוב על הכל, שאם לא יעמוד נראה בעיני ההמון כמזלזל ח"ו. ועוד שהרי אמרו חז"ל לא ישב בין העומדים. וכיוצא בזה כתב הכנסת הגדולה (באבן העזר סי' ס"ב) בענין קימה בשעת אמירת שבע ברכות החופה עכת"ד... סוף דבר שהעיקר הוא כדברי רבינו הרמב"ם בתשובה, ואין לזוז מדבריו ימין ושמאל ואכמ"ל יותר ועוד חזון למועד. + ולכן העיקר בזה שיש למחות במי שעומד בקריאת עשרת הדברות. ומכל שכן במקום שתלמידי חכמים יושבים בעת הקריאה, שיש למחות במי שעומד, משום יוהרא, (מלבד הטעם של תרעומת המינים), וכמבואר בשור"ת קול אליהו (חא"ח סי' ה'). וראה עוד בספר ווי העמודים על היראים (סי' ל"ו אות י'), ובפתח הדביר (סי' קמ"ו אות ג'). ובשור"ת ציץ הקודש (סי' כ"ו אות ט'). ובשדי חמד, פאת השדה (מערכת ב' כלל כ"ט), ובספר נוה שלום חזן (הלכות קריאת התורה אות כ"ב). ואם העולה לקרות בתורה אביו או רבו, יעמוד מיד עם עלותו לקרות בתורה, שעל ידי כך ניכר הדבר שעמידתו אינה משום עשרת הדברות דוקא, ובזה אין כל חשש.

שור"ת יביע אומר חלק ח - אורח חיים סימן טו ד"ה טז. בסימן

טז. בסימן לא אות ה, יש מקומות שנהגו לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, ואין מנהגינו כן, עכ"ל. נ"ב וכן העלתי בשור"ת יחיה דעת ח"א (סי' כט) ע"פ תשובת הרמב"ם (פריימן, סי' מו) שיש למנוע מנהג שנהגו באיזה מקומות לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, פן יבואו לחשוב שיש יתרון לעשרת הדברות על שאר התורה. וכמ"ש בברכות (יב א) לחוש בכיוצא בזה מפני תרעומת המינים. ע"ש. וכן עשו מעשה כמה גאונים לבטל מנהג זה. וכמ"ש בשור"ת יחיה דעת ח"ו (סי' ח). ושם כתבנו שאילו ראו מרן החיד"א ודעמיה (שנתנו סמוכים למנהג שנהגו לעמוד) תשובת הרמב"ם היו מבטלים דעתם מקמי דיקר אורייתיה של הרמב"ם. וראיתי למי שיצא חוצץ בזה לחלוק על דברינו, ואין דברינו נכונים כלל, ואכמ"ל.